

De academische cultuur op de BSA

De academische cultuur op de BSA bestaat uit houding, vaardigheden en culturele bagage. Deze drie facetten zijn zichtbaar bij de leerlingen, de docenten en in het BSA-curriculum. In deze uitwerking gaan we niet zozeer in op de technische of procedurele wijze waarop deze facetten vorm krijgen in het BSA-onderwijs, aangezien dit uitgebreid wordt beschreven in het BSA-ABC. We richten ons hier vooral op het belang van deze facetten in een breder kader, met het oog op de ambities die we hebben voor BSA-leerlingen met betrekking tot het vervolgonderwijs en hun toekomstige functioneren in de samenleving. De BSA-docent heeft hierin een brede taak: instructie geven, het leren van de leerlingen faciliteren en begeleiden, maar ook – en dat maakt de BSA-cultuur bijzonder – als ‘gids’ functioneren ten behoeve van de algemene, brede vorming van de leerlingen, door de academische cultuur ‘voor te leven’. Idealiter is de academische cultuur dan ook niet beperkt tot de BSA (als plek) of tot de periode waarin een leerling of docent met de BSA te maken heeft; het is, of wordt, een permanent kenmerk, dat voor een belangrijk deel bepaalt hoe je je verhoudt tot de wereld om je heen en hoe je je daarin kunt blijven ontwikkelen.

1. Academische houding

Een academische houding kenmerkt zich door ambitie, nieuwsgierigheid en zelfstandigheid. Iemand bij wie een academische houding goed is ontwikkeld wil graag vooruit komen, stelt zichzelf voortdurend vragen en heeft het vertrouwen dat hij in staat is om zelf een stap vooruit te komen. Een academische houding wordt steeds belangrijker, omdat de waarde van specifieke (domeingebonden) kennis en vaardigheden afneemt. Een academische houding vormt een levenslang fundament waarop iemand telkens opnieuw kennis en vaardigheden kan bouwen die op dat moment van belang zijn. In het document ‘academische houding’ zijn de onderstaande facetten van dit kernconcept van de BSA meer gedetailleerd uitgewerkt.

Ambitie

Ambitie is de motivatie om succesvol te zijn, om goed te zijn in wat je doet en bereid te zijn om je daar tot het uiterste toe in te spannen. “Je best doen” en “hard willen werken”: dat zijn de kernbegrippen. Ambitie kan betrekking hebben op een taak: een oefening zo goed mogelijk willen doen; het kan ook betrekking hebben op een breder perspectief: de schoolloopbaan en de verdere toekomst.

Nieuwsgierigheid

Nieuwsgierigheid is de belangrijkste prikkel voor persoonlijke ontwikkeling. Het is een basishouding van verwondering tegenover de buitenwereld. Een nieuwsgierig iemand wordt geleid door zijn eigen vragen en staat onbevangen en kritisch tegenover de informatie die op hem afkomt.

Zelfstandigheid

Zelfstandigheid heeft betrekking op de mate waarin iemand in staat is om zijn eigen leren vorm te geven. Iemand kan zelfstandig leren binnen en buiten formele schools contexten. Zelfstandigheid vereist motivatie en vaardigheden. Zelfstandig leren is niet per se individueel leren; je kunt ook heel goed zelfstandig leren in tweetallen of groepjes.

2. Academische vaardigheden

De academische vaardigheden die in de BSA centraal staan zijn debatteren, onderzoeken en presenteren. In het voortgezet onderwijs worden deze vaardigheden vaak bekend verondersteld, bijvoorbeeld bij het maken van een werkstuk. Ook buiten het onderwijs, waar steeds meer belang wordt gehecht aan bijvoorbeeld burgerschap en informatievaardigheden, wordt een beroep gedaan op deze vaardigheden. De academische vaardigheden komen in de BSA aan bod naar aanleiding van een onderwerp waarover de leerlingen teksten lezen. Het begrijpend lezen van teksten is een basisvaardigheid en vormt een voorwaarde waaronder de academische vaardigheden die nodig zijn voor debatteren, onderzoek doen en presenteren zich kunnen ontwikkelen.

Debatteren

Debatteren is een manier om ordentelijk met elkaar van gedachten te wisselen vanuit verschillende standpunten. Om dit te kunnen, moet je weten aan welke regels een goed debat voldoet, bijvoorbeeld hoe je reageert op een argument of aan wat de kenmerken zijn van een goed argument. Daarom zijn er lessen in de BSA waarin deze vaardigheden geleerd en geoefend worden. Het uiteindelijke doel hiervan ligt echter verder dan de BSA. Leerlingen leren respect te hebben voor andere standpunten en leren zich daarin in te leven (empathie). Ze leren dat je een debat niet hoeft te winnen, maar dat een mooie opbrengst een compromis is waarin alle partijen zich kunnen vinden.

Wat doe je?

- Je bent je ervan bewust dat debatteren niet alleen gaat om het aanleren van technische vaardigheden, maar ook om het aanleren van een bredere houding tegenover het omgaan met andere standpunten (respect, empathie, bereidheid om compromissen te sluiten). Je benoemt deze zaken, bijvoorbeeld bij het evalueren van een debat.
- Je probeert deze vaardigheden ook te stimuleren en voor te leven op andere momenten waarop verschillende standpunten aan de orde zijn, zoals bij de Leestafel, de Boekenclub of bij een geschil tussen twee leerlingen.

Onderzoeken

Onderzoeken is een systematische manier van omgaan met informatie, vaak bedoeld om een vraag te beantwoorden. De technische vaardigheden die hiervoor nodig zijn, zijn bijvoorbeeld verbanden leggen, hoofd- en bijzaken kunnen onderscheiden en het gebruiken van verschillende bronnen. Binnen de BSA-lessen wordt hier expliciet aandacht aan geschonken, zodat de leerlingen deze vaardigheden leren en oefenen. Maar het gaat verder dan dit. Het academische karakter van onderzoek doen komt tot uiting in de kwaliteit van het onderwerp, de kwaliteit van de vragen, het kritisch gebruik van bronnen en de vanzelfsprekendheid om telkens nieuwe vragen stellen; vragen die misschien wel, misschien niet beantwoord kunnen worden. Goed onderzoek leidt niet alleen tot goede antwoorden, maar ook en vooral tot goede vragen.

Wat doe je?

- Je moedigt leerlingen aan om een interessant onderwerp te kiezen voor hun onderzoek: geen Willem-Wever-vragen, maar bredere onderwerpen die onderzoek vanuit verschillende invalshoeken mogelijk maken.

- Je prikkelt de nieuwsgierigheid en de fantasie van de leerlingen, door voor te doen wat voor vragen een onderwerp bij jou oproept. Je doet dit niet alleen tijdens het lesonderdeel 'onderzoek', maar ook bijvoorbeeld bij de Leestafel, naar aanleiding van een nieuwsbericht.
- Je stimuleert een kritische houding tegenover het gebruik van bronnen door het waarheidsgehalte van de informatie die leerlingen vinden in twijfel te trekken.
- Je prijst leerlingen niet om de antwoorden die ze hebben gevonden, maar om de wijze waarop ze hun onderzoek hebben uitgevoerd.
- Je benadrukt in de evaluatie dat goede vragen belangrijker zijn voor goed onderzoek dan goede antwoorden.
- Je laat merken dat je niet het antwoord op alle vragen weet en dat je dat de gewoonste zaak van de wereld vindt.

Presenteren

Presenteren is informatie mondeling overdragen aan een publiek, al dan niet ondersteund door visuele hulpmiddelen. In de BSA gebeurt dit meestal als afronding van een onderzoek, waarin leerlingen in tweetallen of groepjes het antwoord op een vraag hebben gezocht. Goed presenteren vereist zelfvertrouwen (durven spreken in/voor een groep), relevante en goed geordende informatie en een vloeiende mondelinge taalvaardigheid. De kwaliteit van een presentatie wordt voor een groot deel bepaald door de kwaliteit van de informatie. Dit betekent dat de voorbereiding voor de presentatie (het onderzoek) veel aandacht vraagt: sterke onderzoeksvragen leiden tot sterke resultaten en sterke presentaties. Het presenteren als zodanig wordt geoefend na afronding van het onderzoek, wanneer de resultaten worden gedeeld. Door geregeld ervaring op te doen met presenteren en feedback te krijgen van de docent en de leerlingen, ontwikkelen de leerlingen zelfvertrouwen en groeit hun mondelinge taalvaardigheid. Het academische niveau van een presentatie wordt bepaald door de kwaliteit van het onderwerp en van de informatie en door het gebruik van 'academische taal' (vaktaal en schooltaal) en niet door bijvoorbeeld het gebruik van technische hulpmiddelen.

Wat doe je?

- Je moedigt leerlingen aan om de taal te gebruiken die bij het onderwerp hoort (vaktaal en schooltaal).
- Je legt verbanden met andere presentaties en met andere lessen of lesonderdelen; je stelt vragen om leerlingen te stimuleren om zelf die verbanden te leggen.
- Je vraagt andere leerlingen om te reageren op een presentatie, om door te vragen (TLC 'rekken') en om aan te vullen vanuit hun eigen onderzoek.

Kees Broekhof

Sardes

juli 2014